

Sławomir Franek

Uniwersytet Szczeciński
e-mail: sfranek@wneiz.pl

EWOLUCJA ZADAŃ NIEZALEŻNYCH INSTYTUCJI FISKALNYCH W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

EVOLUTION OF TASKS OF INDEPENDENT FISCAL INSTITUTIONS IN THE EU COUNTRIES

DOI: 10.15611/pn.2018.532.12

JEL Classification: H72, H74, H77

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest przeglądowi działalności niezależnych instytucji fiskalnych (rad fiskalnych) w krajach Unii Europejskiej. Dokonano w nim wskazania przesłanek teoretycznych oraz formalnych uzasadniających tworzenie tych instytucji. Celem artykułu jest określenie zróżnicowania zadań tych podmiotów z uwzględnieniem różnic między nowotworzonymi radami fiskalnymi, a tym które mają wieloletnią tradycję. W badaniach poświęconych temu zagadnieniu wykorzystano, oprócz przeglądu literatury, dane dotyczące niezależnych instytucji fiskalnych publikowane przez Komisję Europejską na potrzeby konstrukcji indeksu mierzącego zakres działalności tych podmiotów

Słowa kluczowe: rady fiskalne, dyscyplina fiskalna, ramy instytucjonalne.

Summary: This paper is devoted to the critical analysis of independent fiscal institutions (fiscal councils) in the European Union countries. It provides theoretical and formal justification for the establishment of such institutions in EU countries. The aim of the paper is to assess the experiences of independent fiscal institutions in the EU countries in realisation of different tasks. In research data from Scope Index of Fiscal Institutions (SIFI) provided by the Directorate General for Economic and Financial Affairs of European Commission were used.

Keywords: fiscal councils, fiscal discipline, institutional arrangements.

1. Wstęp

Ostatnie lata przyniosły wzrost znaczenia niezależnych instytucji fiskalnych. Dotyczy to w szczególności krajów Unii Europejskiej, w których tworzenie takich podmiotów traktowano jako jedno z rozwiązań wzmacniających ramy budżetowe. Nic

więc dziwnego, że większość obecnie funkcjonujących w Unii Europejskiej niezależnych instytucji fiskalnych powstała po 2012 r. Celem artykułu jest określenie zadań tych podmiotów na tle wdrażanych regulacji unijnych dotyczących ram budżetowych, ze szczególnym uwzględnieniem różnic między instytucjami fiskalnymi o dłuższej historii a nowo powstającymi radami fiskalnymi.

2. Rola niezależnych instytucji fiskalnych w zapewnieniu stabilności finansów publicznych

Do bolączek współczesnych finansów publicznych należą skłonność do generowania deficytów oraz niska wiarygodność prognoz budżetowych [Moulin, Wierts 2006; Beetsma i in. 2009]. Zauważono, że w krajach Unii Europejskiej prognozy salda budżetowego są szczególnie optymistyczne w okresie koniunktury, podczas gdy dekonunktura wymusza większą ostrożność prognoz [Annett 2006]. L. Jonung i M. Larch [2016] pokazują, że błędne prognozy w krajach Unii Europejskiej są wynikiem presji politycznej, a prognozy dokonywane przez niezależne instytucje fiskalne są bardziej pożądane od prognoz ministerstwa finansów. Badania J. Frankla i J. Schregera [2013] wskazują, że w krajach strefy euro można mówić o nadmiernym optymizmie prognoz wzrostu gospodarczego i salda budżetowego. Stąd też obecny w literaturze pogląd, że niezależne instytucje fiskalne (zwane często radami fiskalnymi) zapewniają istnienie bardziej realistycznych planów budżetowych w średnim okresie oraz minimalizują ryzyko opóźnień w konsolidacji fiskalnej. Rady takie utożsamiane są z instytucjami z mandatem ustawowym lub nadanym przez władzę wykonawczą do publicznej i niezależnej od wpływów partyjnych oceny polityki fiskalnej rządu, planów oraz ich wykonania w zakresie celów makroekonomicznych w powiązaniu z długoterminową stabilnością finansów publicznych.

X. Debrun i T. Kinda [2017] wskazują, że silne niezależne instytucje fiskalne przyczyniają się do lepszych rezultatów fiskalnych i zwiększenia realności prognoz. Jednocześnie identyfikują następujące czynniki wpływające na pozycję tych instytucji: niezależność funkcjonowania, obecność w debacie publicznej, mandat do monitorowania reguł fiskalnych, udział w tworzeniu oficjalnych prognoz. Z badań C. Nerlich i W.H. Reutera [2013] wynika, że skuteczność reguł fiskalnych wzrasta w przypadku, gdy są one wzmocnione działalnością niezależnych rad fiskalnych. Choć rady fiskalne w sposób bezpośredni nie wpływają na kształt polityki fiskalnej, to dostrzec można ich oddziaływanie na budowanie reputacji decydentów. Znajduje to odzwierciedlenie w lepszych wynikach fiskalnych tych krajów, w których rady fiskalne wykazują się dużą obecnością w mediach, przez dostarczanie publikacji adresowanych do opinii publicznej [Debrun, Kinda 2017, s. 692]. Dlatego też można uznać, że rada fiskalna to niezależna instytucja publiczna dostarczająca informacji w debacie nad polityką fiskalną. Publiczny charakter takiej instytucji oznacza konieczność posiadania mandatu prawnego oraz wyposażenie w środki publiczne z jednoczesnym wypełnianiem zadań w izolacji od wpływu partii politycznych. Oznacza to,

że takiej roli nie mogą odgrywać powiązane z ugrupowaniami politycznymi think-tanki. Działalność tych instytucji powinna być podporządkowana dbałości o promowanie równowagi polityki fiskalnej, w warunkach jej przejrzystości i odpowiedzialności. Międzynarodowy Fundusz Walutowy wskazuje, że główną funkcją rad fiskalnych powinno być dostarczanie niezależnych analiz fiskalnych, przygotowywanie projekcji fiskalnych oraz wystawianie rekomendacji (sądów normatywnych) w zakresie polityki fiskalnej [Kumar, Ter-Minassian (red.) 2007, s. 4]. W literaturze wskazuje się na różnice między dwoma modelami funkcjonowania niezależnych instytucji fiskalnych: niezależnymi władzami fiskalnymi, których zadaniem jest ustalanie rocznych celów budżetowych, a nawet poziomu opodatkowania czy skali wydatków budżetowych oraz radami fiskalnymi, które mają zdolność do kształtowania polityki fiskalnej przez dokonywanie niezależnych analiz, prognoz oraz doradztwo władzy fiskalnej. Z wyjątkiem nietypowego przykładu Węgier, w których tamtejsza rada fiskalna jest konstytucyjnie wyposażona w prawo weta do projektu ustawy budżetowej w sytuacji, gdy zakłada on niezgodność z regułą ograniczającą poziom długu publicznego¹, niezależne instytucje fiskalne w Unii Europejskiej działają jako rady fiskalne. Idea delegowania władzy budżetowej do niezależnej od rządu instytucji reprezentowanej przez apolitycznych technokratów, stworzona przez C. Wyplosza [2002], czasami powraca jako możliwe antidotum na nadmierną ekspansję fiskalną. W ostatnim czasie rozgłos zdobyła propozycja M. Larcha i T. Braendle'a [2018] zakładająca oddzielenie stabilizacyjnej funkcji polityki fiskalnej od pozostałych funkcji i delegowanie jej na niezależną instytucję fiskalną, złożoną z ekspertów w zakresie spraw budżetowych i ponoszącą odpowiedzialność przed parlamentem. Rolą takiej instytucji byłoby określanie limitu dopuszczalnego salda budżetowego w określonym horyzoncie czasowym, podczas gdy na politykach spoczywałaby odpowiedzialność za alokację środków budżetowych w ramach dostępnych środków. Zwrócić jednak należy uwagę, że obecne regulacje nie zakładają takiego kierunku zmian instytucji fiskalnych, a propozycja M. Larcha i T. Braendle'a nie spotyka się z szerszym odzewem. Stąd też wskazać należy, że działających obecnie niezależnych instytucji fiskalnych nie można utożsamiać z władzami fiskalnymi.

3. Niezależne instytucje fiskalne w regulacjach Unii Europejskiej

Usankcjonowanie niezależnych instytucji fiskalnych w Unii Europejskiej nastąpiło po raz pierwszy w Dyrektywie Rady 2011/85/UE z dnia 8 listopada 2011 r. w sprawie wymogów dla ram budżetowych państw członkowskich, w której zwrócono uwagę, że reguły fiskalne powinny podlegać wiarygodnej i niezależnej analizie przeprowadzanej przez organy niezależne od władz budżetowych państw członkowskich. Uszczegółowieniem tych zapisów stały się rozwiązania zawarte w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 473/2013 z dnia 21 maja 2013 r.

¹ Wynika to z zasady, że ostateczne głosowanie nad ustawą budżetową nie może się odbyć bez akceptacji projektu budżetu przez radę fiskalną.

w sprawie wspólnych przepisów dotyczących monitorowania i oceny projektów planów budżetowych oraz zapewnienia korekty nadmiernego deficytu w państwach członkowskich należących do strefy euro, w którym podkreślono, że to organy niezależne lub organy, które są funkcjonalnie niezależne od władz budżetowych państwa członkowskiego mogą zapewnić obiektywne i realistyczne prognozy makroekonomiczne. Nałożono także na kraje członkowskie obowiązek posiadania niezależnych organów odpowiedzialnych za monitorowanie oraz ocenę zgodności prowadzonej polityki fiskalnej z obowiązującymi regułami fiskalnymi. Uznano także, że krajowe średniookresowe plany budżetowe i projekty budżetów powinny opierać się na niezależnych prognozach makroekonomicznych i wskazywać, czy prognozy budżetowe zostały sporządzone lub zatwierdzone przez niezależny organ. Podkreślono przy tym konieczność upubliczniania tych prognoz. Dopuszczono również możliwość, aby za monitorowanie zgodności z regułami fiskalnymi w poszczególnych krajach odpowiadał więcej niż jeden niezależny organ. Zastrzeżono jednak konieczność jasnego podziału odpowiedzialności poszczególnych organów w odniesieniu do konkretnych aspektów monitorowania.

Rolę niezależnych instytucji fiskalnych uszczegółowiono we *Wspólnych zasadach dotyczących krajowych mechanizmów korekty fiskalnej* [Komunikat Komisji 2012] wydanych na podstawie art. 3 ust. 2 Traktatu o stabilności, koordynacji i zarządzaniu w Unii Gospodarczej i Walutowej z dnia 2 marca 2012 r. Wskazano w nich, że niezależne organy lub organy mające autonomię funkcjonalną pełniące funkcję instytucji monitorujących działają na rzecz wiarygodności i przejrzystości mechanizmu korygującego zawartego w regule fiskalnej. Ich zadaniem powinna być publiczna ocena w zakresie: wystąpienia okoliczności uzasadniających uruchomienie mechanizmu korygującego; tego, czy postępy korekty są zgodne z zasadami i planami krajowymi; oraz wystąpienia okoliczności uzasadniających uruchomienie, rozszerzenie i zakończenie stosowania klauzul zwalniających. Zobowiązano jednocześnie państwa członkowskie do postępowania zgodnie z oceną tych organów, a w przeciwnym razie do publicznego wyjaśniania przyczyny niezastosowania się do ustaleń wynikających z tej oceny (*comply-or-explain*).

4. Zadania niezależnych instytucji fiskalnych w krajach Unii Europejskiej

Wprowadzenie w Unii Europejskiej regulacji wymuszających tworzenie niezależnych instytucji fiskalnych spowodowało w ostatnich latach gwałtowny wzrost ich liczby. Spośród obecnie działających w krajach unijnych takich podmiotów ponad połowa powstała po 2012 r., a jedynym krajem w UE, w którym takiej instytucji nie ma, jest Polska². Dyskusję nad kwestią zasadności powołania takiej instytucji w Pol-

² Do 2017 r. oprócz Polski takim krajem były Czechy, które jednak na podstawie ustawy o odpowiedzialności fiskalnej (ustawa nr 23/2017) powołały trzyosobową Narodową Radę Budżetową (Národní rozpočtová rada). Rada ta zaczęła działać operacyjnie na początku 2018 r.

sce znaleźć można w [Szpringer 2015, s. 96–101]. Niezależne instytucje fiskalne są wprawdzie podobne, jeśli chodzi o zakres zadań przez nie realizowanych, zwłaszcza pod wpływem unijnych regulacji, ale jednocześnie dostrzec można, że sposób ich organizacji w poszczególnych krajach jest mocno zróżnicowany. Dotyczy to także realizacji zadań wykraczających poza zakres określony w regulacjach UE. Niektóre kraje próbują nałożyć zadania wymagane od niezależnych instytucji fiskalnych na wcześniej funkcjonujące podmioty rozszerzając zakres ich aktywności. Takie rozwiązanie pozwala wykorzystać dotychczasową wiarygodność już okrzepłych instytucji do budowy większego zaufania dla nowo realizowanych zadań. Wśród takich instytucji wskazać można instytucje audytu państwowego, czy parlamentarne biura analityczne. Należy jednak wskazać, że mimo niezbyt długiej historii niezależnych instytucji fiskalnych niektóre z nich podlegały istotnym przeobrażeniom. W szczególności należy zwrócić uwagę na przykład Węgier, gdzie ustanowioną w 2008 r. radę fiskalną wyposażoną w dużą autonomię zniesiono po dwóch latach, a w 2011 r. stworzono nowy organ, któremu mimo osadzenia w konstytucji dano mniejsze uprawnienia niż poprzednio, dodatkowo wiążąc go operacyjnie z narodowym parlamentem. W Słowenii radę fiskalną utworzono po raz pierwszy w 2009 r., ale w 2012 r. uległa ona rozwiązaniu, gdy czterech z siedmiu jej członków zrezygnowało, nie godząc się z ignorowaniem działalności rady przez rząd. Nowa rada rozpoczęła działalność dopiero w 2017 r. po wprowadzeniu regulacji wiążących wdrażane w Słowenii reguły fiskalne z koniecznością ich monitorowanie przez niezależny organ.

Jednocześnie wskazać należy, że w niektórych krajach niezależne instytucje fiskalne mają wieloletnią historię. Na potrzeby niniejszego artykułu spośród niezależnych instytucji fiskalnych działających w 2016 r., dla których Komisja Europejska opublikowała indeks SIFI, wyodrębniono te, które działały przed 2008 r. („stare” niezależne instytucje fiskalne) oraz te, których historia jest krótsza („nowe” niezależne instytucje fiskalne). Zgodnie z istotą takich instytucji dominują wśród nich zadania dotyczące monitorowania reguł fiskalnych oraz prognozowania (makroekonomicznego i budżetowego). Dostrzec przy tym należy, że istnieją rozbieżności w realizacji poszczególnych zadań między „starymi” a „nowymi” instytucjami fiskalnymi. W przypadku monitorowania reguł fiskalnych oraz prognozowania zauważyć można, że bardziej specjalizują się w tych zadaniach instytucje powołane do życia w ostatnich latach, podczas gdy analizowanie długoterminowej stabilności fiskalnej oraz wydawanie rekomendacji normatywnych to raczej domena instytucji z dłuższą tradycją działania. Różnice w realizacji zadań przez „stare” i „nowe” niezależne instytucje fiskalne przedstawiono w tabeli 1.

Warto przy tym zauważyć, że wypełnianie podstawowego zadania niezależnych instytucji fiskalnych, jakim jest ocena przestrzegania reguł fiskalnych, charakteryzuje się pewną różnorodnością. W przypadku instytucji działających w Belgii, Chorwacji, Słowacji i Finlandii ich mandat obliuguje je wyłącznie do oceny *ex post*. W pozostałych krajach instytucje fiskalne wykonują ocenę zarówno *ex post*, jak i *ex ante*. Szczególnie mocno ocena przestrzegania reguł na przyszłość jest realizowana

Tabela 1. Udział niezależnych instytucji fiskalnych w realizacji poszczególnych zadań

Zadania niezależnych instytucji fiskalnych	Liczba niezależnych instytucji fiskalnych realizujących zadanie	Odsetek „starych” niezależnych instytucji fiskalnych realizujących zadanie	Odsetek „nowych” niezależnych instytucji fiskalnych realizujących zadanie
Monitorowanie zgodności z regułami fiskalnymi	26	71,43	95,45
Prognozowanie makroekonomiczne	21	57,14	77,27
Prognozowanie budżetowe i wycena inicjatyw politycznych	19	42,86	72,73
Analizy długoterminowej stabilności finansów publicznych	14	85,71	36,36
Promocja przejrzystości fiskalnej	14	42,86	50,00
Wydawanie rekomendacji normatywnych	15	71,43	45,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie [European Commission 2018].

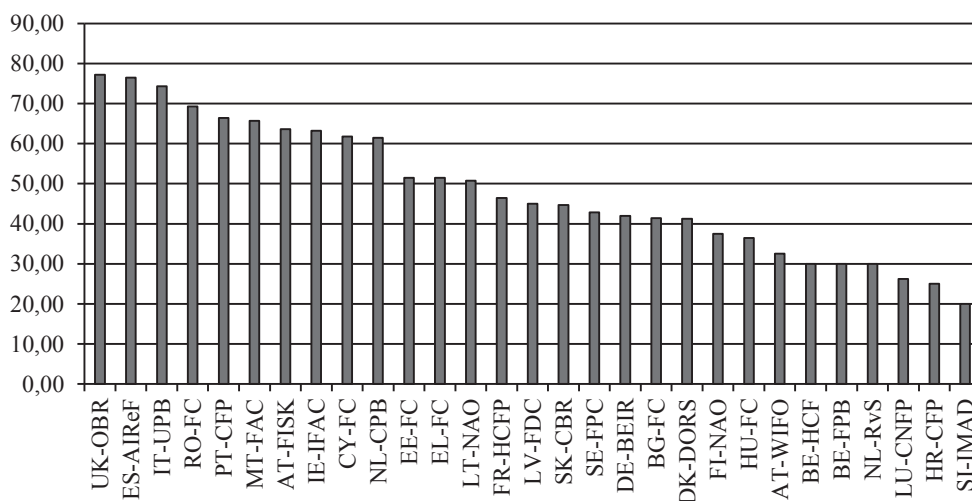
przez brytyjski OBR (Office for Budget Responsibility), który zobligowany jest do określania co pół roku prawdopodobieństwa wypełnienia reguł fiskalnych odnoszących się do deficytu strukturalnego oraz długu publicznego w horyzoncie kilku lat. Warto przy tym zauważyć, że ocena planów budżetowych z punktu widzenia wypełniania reguł fiskalnych dokonywana przez niezależne instytucje fiskalne odnosi się zazwyczaj do reguł dotyczących całego sektora finansów publicznych lub podsektora rządowego. Jedynie połowa instytucji fiskalnych obejmuje swoją oceną reguły samorządowe. Instytucje z niektórych krajów mają ten obowiązek nałożony ustawowo (np. Belgia, Holandia, Bułgaria, Hiszpania), w innych krajach zadania w tym obszarze niezależne instytucje fiskalne realizują dobrowolnie i najczęściej nieregularnie (np. Finlandia, Francja, Włochy).

Zróżnicowaniem wykazuje się także drugie z podstawowych zadań niezależnych instytucji fiskalnych, jakim jest prognozowanie. W nielicznych przypadkach niezależne instytucje fiskalne tworzą prognozy wykorzystywane na potrzeby konstrukcji budżetu. Dzieje się tak w przypadku Belgii, Holandii, Luksemburga, Austrii, Wielkiej Brytanii i Słowenii. W pozostałych krajach rolą niezależnych instytucji fiskalnych jest jedynie ocena prognoz przygotowywanych w ministerstwie finansów. Szczególnym przypadkiem jest Finlandia, gdzie prognozy są wprawdzie tworzone w Ministerstwie Finansów, ale istnieje mechanizm gwarantujący, że to dyrektor departamentu odpowiedzialnego za prognozy ma decydujący głos w sprawie prognoz, a minister finansów nie ma prawnych możliwości ich zanegowania.

Obszarem działalności, w którym widoczna jest aktywność nowo powstałych rad fiskalnych w porównaniu z instytucjami powstałymi w przeszłości, jest ocena kosztów zgłaszanych inicjatyw politycznych. Oznacza to, że niezależne instytucje

fiskalne odgrywają pomocną rolę w przygotowywaniu oceny skutków regulacji. Słoweńska Rada Fiskalna przygotowuje coroczną ocenę skuteczności wydatków publicznych. Niektóre z niezależnych instytucji fiskalnych nie tylko obejmują swoją oceną sytuację całego sektora finansów publicznych, czy w szczególności budżetu państwa, ale także kierują swoją uwagę ku działalności jednostek samorządu terytorialnego, a nawet przedsiębiorstw z udziałem kapitału państwowego. Portugalska Rada Finansów Publicznych jest zobligowana do oceny sytuacji finansowej regionów, jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorstw państwowych.

Wobec różnorodności zadań realizowanych przez niezależne instytucje fiskalne Komisja Europejska zaproponowała w 2016 r. stworzenie miary ukazującej zakres działalności tych instytucji. Stąd też stworzono indeks niezależnych instytucji fiskalnych (SIFI – *Scope Index of Fiscal Institutions*). W konstrukcji tego indeksu kryteriami oceny jest wypełnianie przez daną instytucję poszczególnych zadań (zgodnie z zakresem wskazanym w tab. 1), przy czym dla każdego kryterium zastosowano różne wagi w zależności od rodzaju mandatu i charakteru realizowanego działania (podstawa prawna, własna inicjatywa; realizacja regularna lub sporadyczna) oraz umocowania danej instytucji (władza fiskalna, ciało doradcze, orientacja na wymogi wynikające z regulacji UE).

Rys. 1. Wartość indeksu niezależnych instytucji fiskalnych (SIFI) w krajach UE w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej.

Na rysunku 1 przedstawiono wartość tego indeksu za 2016 r. wskazującą na duże różnicowanie zakresu zadań poszczególnych instytucji. Warto przy tym zauważyć, że niezbyt wysokie wartości tego indeksu dla instytucji austriackich, belgijskich i holenderskich są rekompensowane tym, że w tych krajach jest więcej niż jedna taka

instytucja, co oznacza, że istnieje pewna specjalizacja w realizowanych przez nie oddzielenie zadaniach. Należy przy tym zauważyć, że konstrukcja tego indeksu opiera się na ocenie mandatu poszczególnych instytucji wynikającego z krajowych regulacji, nie odzwierciedla więc w pełni rzeczywistej efektywności ich działania. Stąd też niezbędne wydaje się wyposażenie niezależnych instytucji fiskalnych w większą sprawność operacyjną, co zresztą znajduje odzwierciedlenie w postulatach stawianych przez organizację zrzeszającą te instytucje działające w Unii Europejskiej (*Network of EU IFIs*). Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje wniosek, aby niezależne instytucje fiskalne posiadały kompletny, ciągły i stabilny dostęp do wszystkich informacji niezbędnych do wypełniania ich mandatu [European Parliament 2018].

5. Zakończenie

Wprowadzenie regulacji wzmacniających ramy fiskalne w Unii Europejskiej doprowadziło do znaczących zmian w funkcjonowaniu niezależnych instytucji fiskalnych. O ile na początku XXI w. podmioty te funkcjonowały w niewielkiej liczbie krajów, pełniąc zazwyczaj rolę instytucji doradczych czy opiniodawczych, to przeobrażenia instytucjonalne ostatnich lat wyposażyły je w znacznie szerszy mandat, oparty przede wszystkim na ocenie wypełniania reguł fiskalnych oraz ocenie projekcji makroekonomicznych przygotowywanych na potrzeby procesu budżetowego. Podmioty te stały się znaczącym uczestnikiem debaty publicznej nad polityką fiskalną, przyczyniając się do zwiększenia jej przejrzystości. Mimo tej ewolucji trudno jednak dostrzec wolę rozszerzenia mandatu ich działania w kierunku bezpośredniego kształtowania polityki fiskalnej jako władzy fiskalnej.

Literatura

- Annett A., 2006, *Enforcement and the stability and growth pact: How fiscal policy did and did not change under Europe's fiscal framework*, IMF Working Paper, no. 06/116.
- Beetsma R., Debrun Z., Sloof R., 2017, *The Political Economy of Fiscal Transparency and Independent Fiscal Councils*, IMF Working Paper, No. 17/195.
- Beetsma R., Giuliodori M., Wierts P., 2009, *Planning to cheat: EU fiscal policy in real time*, Economic Policy, vol. 24, s. 753–804, <https://dx.doi.org/10.1111/j.1468-0327.2009.00230.x>.
- Debrun X., Kinda T., 2017, *Strengthening post-crisis fiscal credibility: Fiscal councils on the rise – a new dataset*, Fiscal Studies, vol. 38, no. 4, s. 667–700.
- European Commission, 2018, *Fiscal institutions database*, https://ec.europa.eu/info/publications/fiscal-institutions-database_en.
- European Parliament, 2018, *The role of national fiscal bodies – State of play*, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/602071/IPOL_IDA\(2017\)602071_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/602071/IPOL_IDA(2017)602071_EN.pdf).
- Frankel J., Schreger J., 2013, *Over-optimistic official forecasts and fiscal rules in the Eurozone*, Review of World Economics, vol. 149, no. 2, s. 247–272.
- Jonung, L., Larch M., 2006, *Improving fiscal policy in the EU: The case for independent forecasts*, Economic Policy, vol. 21, no. 47, s. 491–523.

- Kumar M., Ter-Minassian T. (red.), 2007, *Promoting Fiscal Discipline: Is There a Role for Fiscal Agencies?*, International Monetary Fund, Washington, DC.
- Larch M., Braendle T., 2018, *Independent fiscal councils: Neglected siblings of independent central banks? An EU perspective*, *Journal of Common Market Studies*, vol. 56, no. 2, s. 267–283.
- Moulin L., Wierts P., 2006, *How credible are multiannual budgetary plans in the EU?*, SSRN, s. 983–1005, <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2005228>.
- Nerlich C., Reuter W.H., 2013, *The design of national fiscal frameworks and their budgetary impact*, ECB Working Paper, no. 1588.
- Szpringer Z., 2015, *Rola niezależnej rady fiskalnej w zarządzaniu finansami publicznymi*, [w:] Lubińska T., Będzieszak M., Marska-Dzioba N. (red.), *Zarządzanie finansami publicznymi a efektywność*, Difin, Warszawa.
- Wyplosz C., 2002, *Fiscal policy: Institutions versus rules*, CEPR Discussion Papers, no 3238, Centre for Economic Policy Research, Geneva.

Akty prawne

- Dyrektywa Rady 2011/85/UE z dnia 8 listopada 2011 r. w sprawie wymogów dla ram budżetowych państw członkowskich, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* L 306 z 23.11.2011 r.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 473/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie wspólnych przepisów dotyczących monitorowania i oceny projektów planów budżetowych oraz zapewnienia korekty nadmiernego deficytu w państwach członkowskich należących do strefy euro, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* L 140 z 27.05.2013 r.
- Komunikat Komisji, 2012, *Wspólne zasady dotyczące krajowych mechanizmów korekty fiskalnej*, COM/2012/0342.
- Traktat o stabilności, koordynacji i zarządzaniu w Unii Gospodarczej i Walutowej z dnia 2 marca 2012 r., *Dz.U. z 2013 r. poz. 1258*.